

HVIS JEG VAR DITT BARN OM TVANG I BARNEVERNINSTITUSJON

HVIS JEG VAR DITT BARN OM TVANG I BARNEVERNINSTITUSJON

INNHOOLD

Del 1: Når fastholding, skjerming og fotfølging brukes

Del 2: Hvordan tvang oppleves Fysisk fastholding Skjerming

Fotfølging Tvangsprotokoller

Del 3: Hva fastholding, skjerming og fotfølging gjør med unge

Del 4: Livet etter institusjonen

Del 5: Trygge barneverninstitusjoner

Del 6: Råd til hvordan stoppe oss

Del 7: Dette kan Norge gjøre

Utgiver Forandringsfabrikken Kunnskapssenter
Bildene er av ungdommene i prosjektet
Design og foto Morten Brun

Tenk om en av oss var barnet ditt

Kjenn på at en av oss kunne vært barnet deres. Eller tantebarnet deres, onkelbarnet eller barnebarnet deres. Kanskje har vi opplevd mer vondt enn barna deres. Foreldrene våre, tanter, besteforeldre eller onkler skulle gi trygghet. De skulle ha klemt oss og fortalt oss at de var glade i oss. De skulle ha vært stolte da vi sykla første gang uten støttehjul. De skulle ha trøstet oss på triste kvelder. I stedet lå de rusa på sofaen, kjeftet på oss, glemte å hente oss. De kunne slå oss, låse oss inne på rom eller forgripe seg på oss.

Inni kroppene våre har det vært mange vonde følelser. Mange av oss har ikke fått til å snakke om disse følelsene. I stedet har vi funnet måter å greie hverdager og å overleve på. Vi har overlevd gjennom å vise sinne, å selvskade eller å ruse oss. Vi har måttet finne et "språk" for å fortelle hvordan ting har kjentes.

Tenk på hvordan dere ville møtt deres barn, når de har det vondt. Ville dere trøsta, snakka varmt eller grått litt sammen med barnet? Tenker dere at det ikke handler om det samme? Vi tror det oftest gjør det, fordi det handler om å ha det veldig vondt. Ingen av oss vil være slemme, skremme dere eller gjøre dere redde. Allikevel kan konsekvensen bli holding, skjerming eller fotfølging.

Vi håper at dere leser dette fra hjertet, for å kunne ta imot. Vi ønsker ikke å provosere, såre eller lukke hjerter. Vi deler fra innerst i hjertene våre fordi vi ønsker at dere skal vite, og kanskje kunne tenke annerledes enn dere før har tenkt.

Vi har et ønske om at dere med makt til å forandre, tar imot dette. Med mye mot og ønske om å gjøre livene våre bedre. Vi ønsker også at du som er barneminister, tar dette imot klokt. Vi håper du som øverste leder bruker kunnskapen vi her gir deg. For at unge kan få bo på institusjoner som kjennes tryggere for oss.

Kjære alle dere, vi vet at dere kan bli redde for oss. Vi vet at dere på institusjoner kan kjenne på uro, tvil og oppgitthet. Vi vet at dere vil vi skal få det bedre, men kan streve med å forstå. De fleste av dere har blitt lært og læres fortsatt opp til å bruke tvang. Vi vet dere lærer teknikker og måter dere skal bruke makt på. Vi vet samtidig at dere har ønsket godt, selv om det ikke kjennes godt.

Vi vet at mange institusjoner jobber hardt for å ikke bruke tvang. Vi vet at de aller fleste som jobber i barnevernet vil godt. Vi vil derfor gi råd til hvordan dere kan stoppe oss på trygge måter. Ikke mist motet før dere kommer til rådene vi har å gi.

Hilsen unge i institusjon

Om ungdommene som deltok

55 ungdommer har deltatt i undersøkelsen.
Det er gutter og jenter fra rundt om i landet.
Alle som deltok har opplevd fastholding i institusjon.
35 av 55 har opplevd å bli skjermet.
42 av 55 har opplevd å bli fotfulgt.

22 av ungdommene bor nå på barneverninstitusjon.
De fleste bor eller har bodd der nylig.
52 av 55 er under 20 år. De yngste er 14 år.
De fleste har bodd på flere barneverninstitusjoner.
Fire av fem fortalte at de tidligere i livet har opplevd maktbruk, vold eller overgrep i egen familie.
Mange har ikke fortalt om dette til barnevernet.
En del har ikke fortalt om det til noen i det offentlige.

Hvordan svarene er hentet inn

Svarene er hentet inn i intervju, på telefon og på samlinger.
Ungdommene har selv valgt på hvilken måte de vil svare.
Alle ungdommene snakket med to ganger,
mange mer enn to ganger.

Dette er spørsmålene de fikk:
Hva slags type/typer tvang har blitt brukt?
Hvordan har du opplevd tvang?
Har tvang hjulpet deg på noen måte?
Har tvang påvirket livet ditt på institusjon eller etterpå?
Hvis ja, hvordan?
Har du blitt stoppet fra å gjøre noe veldig vondt eller farlig,
på en måte som opplevdes trygg?
I situasjoner der det nå brukes fastholding, skjerming
eller fotfølging, har du noen råd til hvordan disse
situasjonene bør møtes/løses?
Har du erfaringer og råd om tvangsprotokoller?

Kjære dere unge

Kjære kloke, fine og gode ungdommer som har vært med på samlinger eller vært i intervju. Stor takk til dere. Takk for verdifulle erfaringer og råd fra hver av dere. Takk for at dere har vært så ufattelig modige og delt fra langt inni hjertene deres.

Uten dere hadde ikke denne viktige kunnskapen kommet fram.
Dere har gjort noe viktig for Norge og for mange barn og unge på barneverninstitusjoner.
Vi er supertaknemlig, og ydmyke.

Kjære norske myndigheter

Tvang har i årevis blitt brukt på barneverninstitusjon. Det har vært laget rammer og retningslinjer, satt i gang opplæringsprogram og satsinger. Men dette er gjort uten at erfaringene og råd fra barn og unge om hvordan tvang oppleves og hva det gjør med dem, grunnleggende har blitt inkludert.

Nå har 55 unge gitt viktig kunnskap til Norge om hva tvang gjør med dem i livet på institusjonen, etterpå og hvilke råd til har til hvordan man skal møte det klokt.

Nå blir spørsmålene til dere:
Hvordan kan denne kunnskapen forandre lover og retningslinjer?
Hvordan kan den få plass i utdanninger og opplæringsprogram?

Kunnskap fra barn skal grunnleggende inkluderes når barnevernet skal utvikles. Vi håper det nå blir virkelighet og at den livsviktige kunnskapen unge har om bruk av tvang i barneverninstitusjon, blir tatt på dypt alvor.

Hilsen Forandningsfabrikken

Når tvang brukes

Oppsummert kunnskap

55 ungdommer har delt erfaringer fra bruk av tvang. Et hovedsvar er at fastholding, skjerming og fotfølging brukes oftest når en ungdom har det veldig vondt og viser det gjennom selvskading, frustrasjon, sinne eller suicidale tanker. Tvang brukes også når en ungdom vil dra av gårde eller institusjonen tror de vil rømme.

De fleste av ungdommene svarer også at fastholding, skjerming eller fotfølging har blitt brukt som konsekvens eller straff av handlinger de gjør. Dette er ofte handlinger de gjør i situasjoner der de føler seg utrygge, redde, misforståtte eller er veldig lei seg. Da oppleves det for ungdommene som at institusjonene straffer eller gir konsekvenser for redsel eller andre vonde følelser.

Mange av ungdommene opplever det som om de voksne tror ungdommene er slemme eller farlige. De forstår ikke at det alltid starter i noe som trigger eller gjør vondt. De aller fleste som deltok svarer også at sinne, aggresjon eller andre smerteuttrykk, aldri skjer uprovosert.

Sitater

På institusjonen følte jeg meg ganske ofte utrygg og trua. Da ble løsningen at jeg ville rømme hjem. Jeg savna også mamma og bestemor veldig. Så kom frykten og klaustrofobien. Det eneste jeg fikk til var å sparke og slå. Da holdt de meg eller de låste meg inne på skjerming

Jeg har opplevd tvang over 100 ganger de siste to årene. De brukte det oftest når jeg ville skade meg sjøl. De prøvde ikke ut noe annet først, i hvert fall ikke noe som hjalp. Det må vel nesten hjelpe for meg om de skal kunne si at de hadde prøvd alt. De spurte meg heller ikke hva jeg trodde ville hjelpe. Men i papirene skrev de at de hadde prøvd alt.

Jeg har blitt holdt fordi jeg har sparket i dører, vegger eller prøvd å stikke av. Av og til har jeg truet eller sparket personalet. Jeg har også blitt holdt når jeg ikke har levert sminke eller glass. Og når jeg ikke leverte mobilen om natta. Tvang brukte de ofte som konsekvens eller straff.

Det ene teamet brukte veldig mye tvang. Det andre teamet viste mer omsorg. Men de aller fleste brukte fortsatt mye unødvendig tvang. Jeg vet ikke hvordan de var lært opp, det virka som de hadde lært mye mer om å bruke tvang enn å møte meg som en person som hadde det vondt.

De brukte mest tvang i de periodene jeg var en del urolig. Når det var hodedunking, selvskading, løpe ut av huset eller å stikke av. Og generelt bare alt som kan virke som uro. Både når jeg hadde det veldig vanskelig og når jeg nektet å dra tilbake til institusjonen, fordi det var utrygt der. Hva er det for en måte å møte et menneske som har det vondt?

Jeg har bodd på flere institusjoner med ulike ungdommer og vet at det er de voksne sine holdninger som er mest avgjørende for hvor mye tvang som brukes. Når de voksne skal forklare høres det ut som at det er mixen av ungdommer som er i huset som fører til tvang. Men sånn er det jo ikke. Nesten alt handler om hvordan de voksne møter oss.

Der voksne kan tenke at ungdommer er vanskelige eller farlige, blir det mye lettere tvang. Det går alarmer i hodet deres. Jeg merker det lett. De legger opp til at jeg skal være en «drittunge», og provoserer det fram.

Jeg har bodd på institusjoner der jeg kjenner de ser på meg som vanskelig nesten med en gang jeg kommer inn døra. De har sikkert lest i papirene mine. De er nok ikke så interessert i hvem jeg er inni meg og det merkes. Det skal lite til før de ringer etter flere folk. De vet jeg kan utagere og at det har skjedd at jeg har vært voldelig. Hvordan skal jeg da finne kraft til å være noe annet enn det?

Snakker de om meg som vanskelig eller farlig, er det nesten umulig å prøve å overbevise dem om at jeg er et godt menneske. Jeg orker det bare ikke og det gjør så vondt når de ikke tror på meg og bare fortsetter med de overskriftene som andre voksne har fortalt dem. Det burde vel være deres jobb som barnevernsarbeidere, å finne inn til det gode menneske i meg og i alle andre ungdommer. I stedet lager de regimer som peker på det motsatte i meg og som dømmer meg raskt.

De bruker ord, blick og gjør handlinger som tydelig viser meg at jeg er farlig. Jeg har opplevd det på mange institusjoner og jeg tror ikke mange voksne aner hvor dypt det treffer og hva det gjør med oss.

Hvordan tvang oppleves

Hvordan fotfølging oppleves

Oppsummert kunnskap

Fire av fem unge som deltok i undersøkelsen, har opplevd å bli fotfulgt. Svar som går igjen er at fotfølging på ulike måter har opplevdes vondt. Det har gjort dem stille, redde, desperate og forvirra. De fleste har svart at det har kjentes som de voksne har villet straffe dem eller bruke makt. Oftest har dette skjedd i situasjoner der det var noe annet de hadde trengt. De fleste sier at fotfølging har gjort at de fikk det verre inni seg.

Noen sier at fotfølging har gjort at de har blitt holdt utenfor sosialt og mistet viktige venner. Mange sier at det oppleves som en lettvent løsning. I stedet for å jobbe hardt og på måter som gjør at de voksne får tillit og kan nå inn til det som er vanskelig eller gjør vondt, tar de voksne kontroll rundt ungdommene.

Sitater

Da jeg flyttet på institusjon var jeg redd og usikker. Derfor begynte jeg å stikke av. Jeg ble konstant overvåket og fotfulgt. Personalet ble alltid med meg på skolen. De satt innerst i hjørnet, for å følge med meg. Skulle jeg møte venner, kunne jeg alltid se institusjonsbilen litt borte i veien. Jeg hadde ikke noe privatliv mer.

Fotfølging gjorde meg stille og jeg var konstant redd. Det føltes som om jeg levde i et fengsel. Var jeg virkelig så farlig? Jeg begynte å tenke det og kuttet ut alle jeg brydde meg om. Jeg ville jo ikke skade noen. et at de måtte fotfølge meg gjorde at jeg trodde at jeg var i stand til å gjøre andre vondt. Jeg følte at de så på meg som en psykopat eller noe.

Fotfølging ødelegger mye sosialt. Jeg mista de gode vennene mine, hvem ville henge med en som har noen som henger etter seg overalt? Jeg ble veldig sur av det og prøvde hele tida å gjøre livet surt for han. Så alt blir bare verre. Jeg kom i situasjoner med enda mer straff og tvang. Inni meg var jeg bare dønn lei meg. Og hele tida fikk jeg det bare verre og verre.

Fotfølging er en overfladisk latmannstaktikk. Jeg synes det er rart at barnevernet ikke forstår dette. Voksne folk luffer etter deg. Når jeg var desperat, lata de som ingenting, de reagerte ikke. Når det gjorde vondt inni meg, lata de som ingenting. Ingen prøvde å forstå. Er det virkelig lov å gjøre sånn? Fotfølging er noe av det vondeste jeg har opplevd.

Før jeg ble flyttet sa de at jeg skulle til et sted som skulle hjelpe meg. De skulle gjøre alt for at jeg skulle få det bedre. Men når det første som møtte meg var to vaktbikkjer som skulle gå rundt etter meg, så mister man trua på at noen vil deg godt.

Det føltes som jeg ble straffet. Jeg tror de gjorde det for å vise hvem som var sjefen. Når jeg ble møtt med makt fra starten, ville jeg vise de at jeg hadde makt. Jeg utagerte og ble veldig frekk. Heldigvis var det en voksen der som skjønte noe, og han greide å forklare det til de andre. Etter et par dager, så sluttet de å fotfølge meg.

De fulgte alltid etter meg, i flere måneder. Hvis jeg skulle være litt alene, måtte jeg på et skjermingsrom. Det starta etter alvorlig selvskading og selvmordsforsøk. Jeg fikk valget mellom fotfølging på institusjon og innleggelse. Men mennesker får det ikke bedre av å bli vokta oversom et farlig dyr.

Det ble mye konflikter av fotfølginga. Mye kjeft og krancling. Det ble som katt og mus og det gjorde bare livet vanskeligere. Og med en gang jeg fikk muligheten, kunne jeg gå i gang å skade meg. Jeg ble desperat.

Fotfølging måtte bety at vi var farlige eller slemme. Det gjorde at jeg kjente på mye skam, det tror jeg alle ville gjort hvis de ble fotfulgt.

Fotfølging er av det verste jeg har opplevd i hele mitt liv. Og jeg har opplevd veldig mye vondt, i familien og fra andre voksne. Det kom som et sjokk på meg at de drev med sånne ting på barnevernsinstitusjon. Fotfulgte og holdt meg i bakken. Tenk at de gjorde det etter at jeg hadde hatt det så vondt. Jeg hadde trengt noe helt annet. Og da følelsene gjorde at jeg begynte å skade meg selv, svarte de med makt. Hvorfor heter dette i det hele tatt barnevern?

Hvordan skjerming og fastholding oppleves

Oppsummert kunnskap

Alle ungdommene som deltok har opplevd fysisk holding. Tre av fem har opplevd å bli skjermet. De fleste har svart at de opplever skjermingen eller fastholdingen som en form for straff, etter noe de har sagt eller gjort. Svært få sier at situasjonene de har blitt skjermet eller holdt fast i, har vært situasjoner der det har vært fare for liv eller alvorlig fare for helse.

Svar som går igjen fra mange er at de voksne har holdt dem hardt. En av tre forteller at de har opplevd rå eller brutal holding fra ansatte. De forteller om armer som har blitt brukket bakover, at de har blitt slengt bortover gulvet eller inn på rom, knær som har blitt presset mot nakken, opplevelser der flere menn har holdt en ungdom eller sittet på en ungdom. Et svar som går igjen er at tvangen oppleves svært nedverdiggende.

De fleste svarer at skjerming og fastholding gjorde at de kjente seg utrygge. Mer enn halvparten beskriver at de kjente seg hjelpeløse eller maktesløse. Mange beskrev at de opplevde det som uforståelig eller umenneskelig at voksne gjør dette med ungdom. En av tre forteller at tvangen gjorde at de kjente seg farlige og begynte å se på seg selv som farlige.

Sitater

Jeg har blitt lagt i bakken, slengt i veggen, isolert, slengt ned en trapp mens en holdt meg, blitt sittet på til jeg ikke har fått puste og helt til en annen ansatt måtte fjerne han som satt på meg. Jeg gikk rundt og var livredd, selv om jeg var tøff utenpå. Alt dette har skjedd i det som kalles barnevernet.

Holding har følt veldig vondt. Særlig det å bli holdt nede av to eller tre voksne, var kjempvondt. Det var vondt både for kroppen og hjertet. Ingen skulle fått lov å gjøre sånn på ungdommer.

De voksne som nesten alltid holder, er de som jeg merker at liker meg dårligst. De kan være tre eller fire stykker også holder de meg i bakken og er tøffe i trynet. Noen setter kneet hardt mot nakken min så jeg ikke får puste. Noen ganger vrir de armen min så hardt at det knekker litt. Det kjennes ut som det er rett før armen knekker av.

Måten de holdt på følt som vold. Det var ikke noe omsorg eller trygghet i det. Det følt bare som at jeg hadde gjort noe galt og at jeg skulle bli straffet. Det følt som de ikke brydde seg i det hele tatt.

Tvang ble brukt når jeg nektet å gå ut av bilen eller at jeg ikke ville komme ut fra skolen, fordi jeg ville være der lenger. Tvang ble brukt i mange situasjoner som ikke har noe med liv eller helse å gjøre. Det har skadet meg veldig mye.

Du føler deg så hjelpeløs når to voksne holder deg nede. Du gjør bare mer, fordi du vil bare vekk fra der. Så da blir situasjonen lett verre. Du blir veldig utrygg. De sier at tvangen er for å roe meg ned, men det virker jo helt motsatt. Kanskje de tror at jeg blir rolig, men det er bare utenpå for at de skal slippe. Inni meg blir jeg ødelagt.

Når de holder meg i bakken og stenger meg inne, føler jeg meg liten, hjelpeløs og farlig. Jeg er 160 og har det vondt, hvorfor vil de gjøre dette?

Hvordan tvangsprotokoller oppleves

Oppsummert kunnskap

De fleste ungdommene var usikre på hva som var meningen med tvangsprotokoll. Det som ble skrevet var bare fra selve hendelsen, men som oftest hadde jo hovedgrunnen til at de hadde blitt lei seg eller sint, skjedd før. Noe hadde som oftest skjedd, med de ansatte på selve institusjonen, følelser etter for eksempel en telefonsamtale med noen i familien eller etter nylige opplevelser med venner. Dette var ofte ting ungdommene ikke hadde fått snakka om. Når det skulle skrives rapport uten at noe av dette ble tatt med, ble rapporten overfladisk.

Mange av ungdommene opplevde i tillegg at de voksne hadde overdrevet hendelsene for å sikre at de ikke skulle bli tatt for å ha brukt tvang ulovlig. De voksne underrapporterte hvor lenge og hvor hard tvang de hadde brukt.

Et annet hovedsvar var at ungdommene følte at deres side av det som skjedde ikke kom frem. De ble ikke spurt om å beskrive sin opplevelse av tvangen. Da ble det vanskelig for dem å si noe, fordi de voksne som gjorde tvangen var flere sammen, og de opplevde at de hadde makten.

Hva tvang gjør med unge

Gir minner fra oppvekst

Oppsummert kunnskap

Mange av ungdommene, mellom halvparten og tre fjerdedeler, har tidligere opplevd foreldre eller familie som har brukt makt, vold eller har gjort overgrep. De fleste av dem har ikke fortalt om dette på barnevernsinstitusjonen. En del av dem har ikke fortalt om det til noen i det offentlige. Alle ungdommene har opplevd omsorgssvikt i ulike former. Disse erfaringene sitter i kroppene. Bruk av tvang vekker mange minner fra da de vokste opp.

Sitater

Jeg ble veldig redd, men samtidig veldig sint fordi jeg hadde sagt ifra om at det med at menn skal følge etter meg er veldig vanskelig. Grunnen til at det er vanskelig med menn er at gjennom hele oppveksten ble jeg utsatt for vold og overgrep av faren min, men det hadde jeg ikke fortalt.

Sannheten er at jeg blir veldig fort trigget av å være alene med menn etter mange opplevelser i oppveksten. Jeg sliter mye med flashbacks. Institusjonen vet jeg er redd for menn, men likevel sender de mannlige nattevakter etter meg

Det føltes så vondt fordi de sa at de skulle fungere som et hjem for meg. Samtidig holdt de meg fast og brukte skjerming. Fra jeg vokste opp var jeg vant til å bli låst ned i kjelleren og bli brukt makt på, når jeg gjorde noe galt. Så da ble jo tanken om at dette var sånn et hjem skal være, helt festa fast i meg. Nå er jeg akkurat blitt 18 og er redd for at det er for seint å lære og få tillit til voksne.

Når noen tar fysisk makt over meg, så er det som om ansiktet deres "fader" vekk. De er ikke lenger en ansatt på institusjonen, men de blir tremenningen min som forgrep seg på meg fra jeg var liten. Jeg blir redd, det føles som om de forgriper seg på meg. Så blir jeg desperat og prøver å komme meg unna, til jeg blir rolig fordi jeg bare må la overgrepet skje ferdig. Institusjonen min visste ikke at jeg var utsatt for seksuelle overgrep.

Et tredje hovedsvar var at ungdommene nesten aldri fikk medhold hvis de klaget. Tvangsbruken var begrunnet på en måte som gjorde at det ble vanskelig for ungdommene å forklare til fylkesmannen hvordan de opplevde det. Mange av ungdommene hadde forsøkt å klage. For de fleste gikk det lang tid før de fikk svar. Noen hadde fått svar - og noen få hadde fått medhold i klagen. Andre hadde gitt opp å klage.

Noen av ungdommene opplevde at hvis de nektet å skrive under på tvangsprotokollen, så fikk dette konsekvenser. Det kunne være at de ikke fikk ukepenger eller at de ikke fikk gå ut på et avtalt tidspunkt. Noen hadde opplevd å få belønning for å skrive under.

Sitater

Tvangsprotokollene har vel blitt laget av de som holdt meg. På den første institusjonen fikk jeg alltid foreslå ting som skulle endres i det som de hadde skrevet. Her jeg bor nå får jeg dem dagen etter - ferdige. De overdriver hendelsene for at Fylkesmannen skal se at det var grunnlag for tvang, selv om det ikke var det.

En slang meg ned i bakken og satte seg på brystkassa mi, det kjentes som jeg ikke fikk puste. De skrev etterpå at de hadde prøvd å roe meg ned, men til slutt hadde måttet legge meg rolig i bakken og holde meg fast til jeg hadde roet meg ned.

De har lagt det frem som om de var offeret. At de ble redde. De har sagt at det har sett ut som om jeg har villet gjøre noe alvorlig. Men de kan ikke vite hva jeg hadde tenkt til å gjøre.

Det har ikke kjentes som om det jeg opplevde var så viktig. De voksne skal skrive først og "beskytte" seg selv. Og når det er lite utdypende i protokollen, så det er litt vanskelig å vite hva man skal skrive syns jeg.

Jeg har null idé om hvordan de protokollene ble laget. Men jeg måtte skrive under på noe etterpå. Hvis jeg nektet, så ble jeg straffet med å ikke få ukepenger eller få lov til å gå ut.

Vet ikke barnevernet at mange av oss på institusjon har vokst opp med vold og overgrep? Eller later de som de ikke vet det? Eller tar de det ikke på alvor? De tar over omsorgen, også sender de oss til noen som bruker makt over oss akkurat sånn som foreldrene våre gjorde. Det er nesten ikke til å tro at dette fortsatt er lov.

Mister tillit til voksne

Oppsummert kunnskap

Nesten alle ungdommene forteller at når voksne bruker makt over dem, så mister de tillit til de voksne. De forteller om hvor vanskelig det er å beholde tilliten til noen som har tatt hardt i deg, sittet oppå deg og holdt deg i gulvet eller på bakken, vridd hendene dine på ryggen for å få lagt deg ned, fulgt etter deg rundt i huset, tatt deg inn på et rom der du ble isolert eller holdt deg inne på et rom ved bruk av makt.

Mange forklarte at de skulle ønske at voksne som mener det er riktig at barnevernet kan bruke denne typen tvang når det ikke er livsfare, først må kjenne denne type tvang på kroppen selv. De voksne må kjenne dette flere ganger, også med makt, for å kjenne om de fortsatt mener at dette har plass i et barnevern som kan kalles forsvarlig.

Bruken av ulike former for tvang har gjort at mange av ungdommene har lukket seg for voksne. Mange beskriver at de ikke tror de voksne forstår at bruk av tvang lett gjør at ungdommene lukker seg for barnevernsarbeiderne på institusjonen. Det er vanskelig å snakke ærlig med de voksne etterpå. Det har gjort at mange av ungdommene ikke har fått god hjelp. Det de ønsket hjelp til, har ikke ærlig kunnet komme fram.

Sitater

Det at det mange ganger skulle så lite til før jeg ble holdt, gjorde at jeg har blitt liten og redd i situasjoner på bussen, på en åpen plass eller i et lokale med masse folk. Hvordan kan jeg vite at ikke noen av dem som er der, vil ta makt over meg?

All holdingen gjorde meg bare mer sint og har fått meg til å hate de fleste menn. Heldigvis gjelder det ikke alle. En av dem som jobbet på institusjonen var veldig snill. Det at han var der av og til, og aldri holdt meg fast, gjorde at ikke alt håp er ute for at jeg skal kunne stole på menn.

Jeg føler at de ofte misbruker makten sin. Jeg er en 15 år gammel gutt og de er mellom 35 og 50 eller 60. Jeg svartner fordi jeg blir så sur på dem. Dette har bekreftet at jeg ikke kan stole på voksne. Jeg turte ikke si noe til dem, for da kunne det hende at de straffa meg for det også. Så da fikk jeg aldri fortalt dem noe viktig.

Tvungen har vært noe av det jævlige jeg har opplevd i livet. Jeg har mistet enda mer håp til å få hjelp og skepsisen til voksne har eksplodert. Alt jeg tenker på når jeg blir utsatt for tvang er at jeg vil dø.

Livet på institusjonen har gjort at jeg har blitt livredd damer. Jeg blir fort trigget og jeg klikker lett. Når jeg blir redd, så selvskader jeg masse. Det er så vondt å ha så lite tillit.

Jeg ble fort veldig usikker på dem som jobbet på institusjonen. Det hadde blitt brukt så mye tvang på meg i psykiatrien, så når barnevernet også begynte med det så følte jeg at det ikke var noen igjen å stole på.

Du kan ikke snakke om noe sårt til en voksen som har brukt tvang på deg. På en måte er det jo et menneske som bruker vold.

Gjør tida etter institusjon vanskeligere

Oppsummert kunnskap

Noen av ungdommene beskrev bruk av tvang barnevernet som en korttenkt og lettvinnt løsning. Voksne bruker makt i situasjoner der de selv blir engstelige eller redde. En del voksne bruker makt når de blir irriterte, sinte og ikke greier å møte situasjonen klokt. Når samfunnet lar dem gjøre dette og bruk av fastholding, skjerming og fotfølging til og med blir forsvart som en del av god praksis, hva lærer ungdommer da om voksne og om samfunnet? Hva slags håp får de for livet videre?

Noen av ungdommene stilte også spørsmål ved om de voksne kanskje ikke helt forsto at det å bruke tvang ikke er noe varig løsning. Når ungdommer er på institusjoner der bruk av tvang skjer jevnt og trutt, hva er tanken videre? Ungdommene blir jo etterhvert 18 år. Når de lærer at de som er satt til å ha passe på dem kan bruke fysisk makt, hva lærer de da? Flere svarte at dette hadde tatt fra dem troen på mennesker og på vitsen med å leve.

Sitater

Tvang blir en utenpågreie, det blir som å straffe. Det er en altfor lettvint løsning. Det er latmannsbarnevern å bruke tvang på barn. Det fikser ikke problemet i det hele tatt, men lager bare større problemer, som at vi vil stikke av eller ruse oss i stedet.

For meg så har det føltes ganske vondt at de drar det så langt. At de ikke kan bruke andre måter og finne ut av ting på. Det har gjort at jeg har mistet tillit til og tro på voksne. Og det sitter i og det er en ganske høy pris. De episodene på institusjonen gjorde store forskjeller inni meg og de blir der. Skikkelig korttenkte greier.

Jeg mista mye respekt når de bruker tvang i andre situasjoner enn når det er fare for liv. Og veldig sjelden er det jo det. Hos meg har det aldri vært det. Allikevel har tvangsbruken satt spor i meg for livet.

Jeg kunne bli lagt i bakken etter hærverk eller vold mot en ansatt. Det eneste som sitter inni meg er at hvis det er en ansatt jeg ikke likte fra før, så husker jeg han og vil ta hevn senere. Så det kommer mye vondt og ikke veldig mye godt ut av dette.

Ser på seg selv som syk og farlig

Oppsummert kunnskap

Mange av ungdommene forklarer hvordan det å fotfølges, skjermes eller holdes fast, gjør at de endrer syn på seg selv. De har begynt å se på seg selv som syke, en som kan skade seg selv eller en som kan gjøre andre vondt. For noen har det laget tanker i dem om at de er en forbryter, et monster, eller i hvert fall en som er veldig farlig.

Mange forteller helt konkret om hvordan det å bli holdt hardt, lagt i bakken, fulgt etter eller tvunget inn i et skjermingsrom i situasjoner der de har det veldig vondt, kjennes veldig nedverdige. Det kan kjennes som de ikke er noe verdt, derfor kan voksne gjøre sånt. Gjentatt bruk av tvang og makt har påvirket tankene, og når følelsen av å være lite verdt har vokst, har dette blitt alvorlig.

Sitater

Fotfølging får meg til å føle meg annerledes. Som et veldig farlig menneske de må ta fullstendig kontroll over. Men hva er dette for en idé? Vil de gjøre meg til et monster? Eller vil de presse fram at jeg gjør noe veldig dumt? Inni meg gjorde det så vondt at jeg rømte inn i rusen.

Jeg har blitt låst inne på et rom hvor jeg ikke har muligheten til å skade meg selv eller andre. Jeg har egentlig aldri villet skade meg selv. Men når du blir et institusjonsbarn, så må du liksom leve opp til at du skader deg selv når du har det vondt.

Tvang gjør at du helt tydelig blir stemplet som et institusjonsbarn. Etter første gang, følte jeg at jeg måtte bli som de andre der. Jeg måtte gjøre masse dritt, stikke av. Vi ble uansett sett på som umulige, kjentes det som. Så vi kunne like godt oppføre oss skikkelig dårlig.

Tvang har vært helt jævlig. De tar kontroll i situasjoner når jeg er redd og liten, på måter som er skikkelig vonde. Jeg blir skada inni meg av. Det er som om de ikke tror at jeg er en de kan snakke med om det vonde. Når jeg blir møtt med det synet, er det mye lettere å fortsette med dumme handlinger. De har jo uansett gitt meg opp. Da gjør jeg det også.

Når de bruker tvang, tenker jeg at jeg vil dø. Jeg får tanker om at det er meg som er så jævlig at jeg fortjener å bli tatt i sånn som foreldrene mine gjorde da de ville straffe meg. Signalet fra barnevernet et at man gjør sånn med farlige folk.

Når de fotfølger meg, kjennes det ut som de har null tillit. De ser på meg med et blick som om jeg er gæren. Jeg blir tatt makt over og gjort til ingenting, og får ingen sjanse til å vise at jeg kan bedre. Når det hele er over er alt ødelagt. Da er biter inni meg knust.

Når de holder meg, eksploderer det inni meg og blir helt svart. Jeg blir et monster. Da skal jeg slå alle og brette hue på dem. Fordi å bruke den type makt, da trækker du over ei grense og alt forsvaret inni meg reagerer. De må få en reaksjon på det.

Jeg hadde fotfølging. Eneste muligheten var å rømme. Jeg er farlig, sier de. Da begynte jeg å tenke sånn. Det gjorde vondt å bli overvåket..

Livet etter institusjonen

Reaksjoner etterpå

Oppsummert kunnskap

Nesten alle ungdommene forteller om ettervirkninger etter bruk av tvang i institusjon: Redsel for høye lyder, kvalme av lukter som forbindes med bruk av tvang, redsel for blikk som ligner på de fra ansatte, redsel for kalde og ironiske stemmer som ligner på stemmer til ansatte som har brukt tvang, redsel for folk som minner om de som har brukt tvang på institusjonen.

Mange av ungdommene har opplevd vold og overgrep i oppveksten. For mange er dette historier som ikke er fortalt. Når ansatte på institusjoner holder dem fast, skjerner, fotfølger eller bruker andre typer «rammer» forteller ungdommene om ulike reaksjoner. Noen får «flashbacks» fra hendelser i oppveksten, noen forteller om at kroppen «fryser» og at de da bare gjør det som andre ber dem om å gjøre. Andre får voldsomme motreaksjoner og forteller om at vondt fra tidligere opplevelser kan rase gjennom kroppen. Det kan gjøre at de blir frekke, aggressive eller svært voldsomme.

En del av ungdommene forteller at når ansatte på institusjon brukte tvang, var det verre for dem enn opplevelsene fra når foreldre eller søsken gjorde det. Det var fordi det var mennesker i barnevernet som de trodde skulle hjelpe.

Flere unge forklarer at de nå går i behandling for å bearbeide skadene de har fått etter å ha blitt utsatt for tvang. De fleste av dem som deltok i undersøkelsen, har ikke fått hjelp til å snakke om og bearbeide opplevelsene fra bruken av tvang. De fortalte om hvordan de på ulike måter strever med ettervirkninger.

Sitater

Noen ganger oppstår det situasjoner som jeg har glemt. Da ligger det som traumer inni kroppen min og kan utløses bare ved en lyd, lukt eller følelse. Også andre ting trigger, for eksempel parfymen som han ene som ofte la meg i bakken brukte. Hvis jeg kjenner den lukta, «forsvinner» jeg bare, jeg "fader" ut.

Jeg flyttet ut fra institusjonen til et sted langt unna. Allikevel blir jeg redd biler som ligner dem som institusjonen hadde. Jeg tør ikke å gå ute alene i mørket, jeg føler at noen følger etter meg. Jeg får vondt i hele kroppen bare av å tenke på det nå.

Jeg har så mye traumer på grunn av skjerming og tvang. Etter å ha blitt fotfulgt over tid, så blir jeg kjemperedd når jeg ser noen følge etter meg, selv om jeg vet at de sannsynligvis er ute og går og skal bare samme vei.

Tvangsbruken har gjort at jeg ikke takler autoriteter i det hele tatt. Flere av lærerne oppfører seg som om de har makt over meg, og da kan det svartne.. Sånn blander tvangsbruken seg inni skolen også.

Jeg kan fort bli urolig hvis folk jeg ikke kjenner så godt skal røre meg eller hvis de løfter armen i brå bevegelse. Jeg går mye rundt og er anspent. Vil heller ikke gå til legen eller tannlegen, fordi jeg er usikker på de voksne som jobber der.

Tvang har i 98 prosent av tilfellene følt som et overgrep og noe traumatisk. Det har vært lite hensiktsmessig og det ble nesten alltid gjort unødvendig brutalt.

Er blitt redd for politi, barnevern og psykiatri på grunn av brutaliteten. Livet er blitt så tungvint, fordi jeg blir så redd i mange situasjoner som jeg etterpå skjønner er ufarlige. Om jeg leker med kjæresten min og han legger seg over meg, får jeg panikk. Jeg er alltid forberedt på at noen skal legge meg i bakken uten grunn.

Når de brukte så mye tvang, lærte jeg at du like godt kan gi opp alt. Når noen fotfølger deg 24/7, vet du ikke hva du skal gjøre etterpå. Tenk at staten gjør dette.

Jeg har mareritt der jeg er våken, men ikke kan bevege meg! Jeg døgner fordi jeg er redd for å sove! Og jeg er blitt redd for menn. Jeg hadde fire menn som holdt så hardt oppå meg at jeg ikke klarte å bevege meg.

Tvungen føltes somovergrep! Kontollen min forsvinner når de slenger meg rundt! Jeg er redd for voksne menn og skvetter av høye lyder.

Jeg har blitt sånn at hvis noe skjer brått, klikker det veldig lett for meg. Jeg kan gå raskt i svart, få flashbacks og da gjør det vondt i hele kroppen.

Jeg fikk skulderproblemer, fordi de brakk hendene mine bak på ryggen. Nå når noen rører nær skuldrene mine, kan jeg få kraftige flashbacks.

Kanskje er det aller vondeste etter all holding og fotfølging at hvis noen bare naturlig holder i armen min eller stryker på meg, så får jeg noia. Det sitter så grusomt i meg.

For et barn som tidligere er utsatt for overgrep, er det å bli holdt, låst inn eller fotfulgt veldig dramatisk. Episoden fra jeg var fem år satt fast i kroppen. Når en mann seinere i livet ligger oppå deg og holder deg fast, kjenner du de samme følelsene. Og den samme frykten. De får det som skjedde til å gå i «repeat» i kroppen, gang etter gang.

Legene sier nå at jeg har PTSD, det kommer fra bruk av tvang. Jeg kan få panikkangst på T-banen, det kjennes som den låser meg inne mellom to stasjoner, jeg kommer meg ikke av. Da kommer følelsen fra tvangsbruken i skolen og institusjon. Når kroppen kjenner de følelsene, oppfatter den det som en faresituasjon. Da utløses angsten, hjertet hamrer voldsomt, du kjenner veldig følelsen av frykt,

Jeg kan ikke gå på konserter lenger. Hvis jeg står i kø på et utested, kan følelsene komme. En faresituasjon utløses, i en helt normal situasjon. Det kan gjøre at du ikke går på jobb, at du ikke gjør ting, at du tyr til rus. Tvangsbruk kan gi funksjonshemming.

Miste grenser over egen kropp

Oppsummert kunnskap

Mange av ungdommene bærer på erfaringer med at voksne i oppveksten har brutt ned grensene for hva andre kan gjøre med kroppene deres. Bruk av skjerming, fotfølging og fastholding på institusjon har gjort at grenser på nytt er blitt tråkket over. Det er med på å ødelegge enda flere grenser for å kunne si nei eller for å gå vekk når de opplever noe vondt eller dumt.

Voksne i barnevernet skal beskytte barn fra det som er til skade for dem, samtidig blir de satt til å gjøre handlinger som ikke respekterer barns grenser. Mange unge forteller at dette er med på å forsterke følelsene av å ikke være verdt noe, og at andre derfor kan ta makt over kroppen deres og trække over grenser som er veldig utydelige inne i dem. Fastholding, skjerming og fotfølging på barneverninstitusjon har forsterka det de tidligere i livet har lært, om at de fortjener at andre bruker makt eller gjør seksuelle overgrep mot dem. Det bidrar til at de oppsøker mennesker som tar fysisk makt over kroppen deres.

Sitater

Det at de brukte tvang i barnevernet lærte meg at kroppen min og livet mitt ikke var noe jeg kunne bestemme over. Samtidig gjorde det at tankene mine om at alle voksne var slemme og alle menn var overgripere ble enda sterkere.

Jeg hadde ikke grenser for meg selv og oppsøkte det destruktive og vonde for å sjekke grensa til institusjonen. Det gikk utover selvfølelsen min, jeg mistet respekten for meg selv og mine egne grenser.

Jeg lærte da jeg vokste opp at når noen tok fysisk makt over kroppen min, sa de at det er en måte å vise kjærlighet på. Så kommer du i et hjelpesystem som du tenker er redningen, så gjør de det samme med begrunnelser som at de skal beskytte deg og vise omsorg. Da skjedde det noe i hodet mitt, og jeg visste jeg ikke var verdt noe.

Jeg leter etter folk som er kontrollerende og voldelige, det er det hodet og kroppen min har lært at det er riktig. Har liksom aldri lært at kroppen min, den eier jeg.

Når voksne sier at de gjør det for å ta vare på meg, lager hodet mitt sammenheng mellom at det å bli brukt tvang på er det samme som å bli tatt vare på. Jeg har utsatt meg selv for vonde ting som ligner på tvang for å få oppleve omsorg. Nå vet jeg at det ikke er omsorg, men å trække over andre, satt i system.

Bruken av tvang i de forskjellige institusjonene har vist meg at jeg ikke bestemmer over kroppen min. De sa det var best om jeg lå helt stille og ikke stritta imot, mens de holdt meg. Jeg vet ikke om barnevernsarbeidere forstår at de samtidig lærte meg at jeg skal godta at andre tar makt over kroppen min. Grensene mine har blitt brutt ned så mye at å prøve og si nei til noen som vil ha kroppen min, bare gir dårlig samvittighet.

Trygge institusjoner

Det er mye diskusjoner i Norge om hva som er trygghet på institusjon. Et klart svar fra de unge i undersøkelsen er at de ikke tror at voksne har forstått eller vært nysgjerrige nok på hva som oppleves trygt for unge.

Et annet tydelig svar har vært at for at unge skal få hjelp til det de strever med så må det først oppleves trygt for dem å bo på institusjonen. Når det oppleves trygt inni ungdommene, blir det trygt rundt ungdommene og da også tryggere for de voksne. Det gjør det også mye lettere og stoppe ungdommene trygt.

Hva skal til for å oppleve trygghet i institusjon? Her er noen hovedråd fra unge. Dette er oppsummerte råd fra undersøkelser Forandringsfabrikken har gjort i perioden 2008-2018. Rådene har også kommet opp som hovedsvar i denne undersøkelsen.

Varme voksne

Varme, gode ord

For at institusjonen skal oppleves trygg for de unge som bor der, ber de om å bli møtt av voksne som oppleves varme. Det betyr at de bruker snille ord om og til ungdommene, både i prater, på møter og når det er aktiviteter. Ordene er viktige fordi de har makt. De kan skape nærhet mellom voksne og ungdommen på institusjonen, men de kan også skape avstand. Alle unge trenger å høre at de er verdt og viktige for de voksne og at de voksne ønsker dem godt.

Varmt kroppsspråk

For at institusjonen skal oppleves trygg, ber ungdommene om å bli møtt av voksne som ser på de med varme øyne og som har varme i stemmen. Varmt kroppsspråk er også viktig, som å vise engasjement med håndbevegelser, klemme, stryke på hender eller skuldre. Mange ungdommer har beskrevet at voksne med «varmelaser» i øynene kjennes trygt og at det er trygt med voksne som har ekte, varme smil.

Varm grensesetting

For at ungdommer skal kjenne trygghet kan voksne sette grenser på en måte som ikke lager redsel og uro, men som allikevel er tydelige og trygge. For at voksne skal kunne sette grenser, må ungdommene først kjenne på at de voksne er snille i bunn, og ønsker dem godt. Hvis ikke, kan det fort bli skummelt. Ungdommene må forstå de grensene voksne setter. Uten det kan det bli skummelt inni ungdommene. Når de voksne først viser godhet, kan de lettere sette grenser – også da for å vise ungdommen at de bryr seg om dem.

Alle unge trenger varme

For noen ungdommer er varme veldig uvant. Ungdommer sier tydelig at voksne allikevel ALDRI må slutte å gi varme. Voksne må varme seg «gjennom islagene», foran hjertene til mange av ungdommene. Denne isen må smeltes etter å ha blitt tykkere og tykkere som beskyttelse mot mye vondt som har skjedd tidligere i livet. Den må smeltes, for at livet skal kjennes tryggere. Trygghet kan bidra til at ungdommer kan ønske eller få til å fortelle det viktigste til voksne på institusjonen, for at institusjonen skal kunne gi god og nyttig hjelp.

Alle voksne kan hvis de virkelig vil

Selv om det er mange voksne som ikke oppleves særlig varme, tror de fleste ungdommer at alle voksne har varme inni seg og derfor kan finne den. Voksne kan være varme i alle møter med ungdommer, uavhengig av hvor ofte eller hvor lenge de skal være sammen. Å kjenne at voksne er varme og trygge, handler mye om holdning og måten voksne møter ungdommer på.

Mange ungdommer har ikke trodd på at noen voksne kan bli glad i dem. Å møte ungdommer med varme kan være med å forandre synet ungdommer har på voksne. Det kan og være med å gjøre at ungdommer får håp og kan begynne å tørre og kjenne på at det er noe med seg som er bra. Varme kan gjøre at ungdommer kan begynne å tro på at livet kan bli bedre.

Inn til det vonde

Bak atferd

For at ungdommer skal kjenne trygghet, trenger de voksne som forstår at når de kjenner på vondt, kan det vises som selvskading, problemer med mat, uro, plaging av andre, kriminalitet, rus, redsel eller sinne. Dette er uttrykk for vondt, men ikke selve problemet. Ofte kalles disse uttrykkene for atferd eller diagnoser. Dette blir da merkelapper på ungdommers uttrykk for vondt og får stort fokus når barnevernet og psykisk helsevern skal hjelpe. Tiltak for atferd eller behandling for diagnoser, har dekket til vonde følelser og traumer. Det vonde har hatt lett for å forsvinne, i analyser og diskusjoner om atferd eller diagnoser. Dette gjør at altfor mange av ungdommene "stenger" av for voksne. For mange unge har dette gjort vondt og vært farlig.

Inn til vondt

Ingen ungdommer vil innerst inne være slemme eller gjøre dumt mot andre eller seg selv. Dette kan allikevel ha blitt en vane og en uvane, fordi de vonde følelsene styrer. Voksne må derfor tydelig vise ungdommene at de hele tiden forstår at noe ligger bak. De må jobbe hardt for at ungdommene skal oppleve det trygt nok til at det vonde kan fortelles med ord eller på andre sunne måter. De voksne må signalisere tydelig at ord er alvorlig nok og blir tatt på alvor.

Greier mange av de voksne å gjøre det trygt nok til at ungdommene kan fortelle om vonde og strevsomme følelser, kan det bli veldig trygt å bo på institusjonen. De voksne kan bli enige om noe som de kan stå for som voksegruppe og sammen kan de øve på å være trygge, varme voksne. De voksne kan også legge til rette for at unge kan prate om det som gjør vondt til den eller de voksne de føler seg tryggest på. Dette vil være svært hjelpsomt sier mange av ungdommene. Dette krever rause og kloke voksne som forstår at sånn må det være for å sikre at ungdommene skal få prate trygt.

Bli kjent og få info

Voksne forteller om seg selv

For at det skal kjennes trygt på institusjonen trenger ungdommer at de voksne forteller om seg selv. Det må gjøres til hver av ungdommene og i naturlige situasjoner. De voksne kan fortelle om interesser, familien og om hva de liker. De kan også fortelle om hva som er viktig for dem for å ha det bra, om hva som gjør dem glade og hva som gjør dem triste.

Info om voksne på jobb

En oversikt med navn over hvem som skal være på jobb og når de skal være der, henger lett synlig på institusjonen. Når det er mulig, snakker de voksne direkte med hver ungdom og forteller dem hvem som skal være der. Voksne husker så godt de kan, å gi beskjed om at det kommer vikarer. Om noen som skal komme på besøk eller om noen som er på jobb reiser fra huset, gir vi ungdommene beskjed om det.

Info om planene framover

Voksne snakker åpent med ungdommene om planene framover. Å vite hva som skal skje, kan gi trygghet. For noen er det uvant at det kan skje fine ting og noen trenger noe å se fram til. Dette må ikke bli "sovepute" for at voksne på institusjonen kan være fleksible og impulsive. Ungdommene må lære å tåle forandring i planer - det gir også trygghet.

Trygge rammer

Få felles regler

Hjemme i familier er det oftest ikke nedskrevne regler. Mange nedskrevne regler presentert for ungdommene på en institusjon, gir lett følelsen av å være annerledes. Det lager lett konflikter og kan skape utrygghet. Et hovedsvar fra ungdommene er at det må være kun få felles regler. Det vil også gjøre overgangen ut av institusjon også lettere.

Egne rammer for hver ungdom

Utenom fellesreglene, lages rammene i tettest mulig samarbeid med hver enkelt ungdom - om leggetid, kjøring, pengebruk, vennekontakt. Ungdommene har ulike dager og har ulike behov. Noen trenger flere faste grenser, noen gjør ikke. Det at voksne har egne avtaler med hver ungdom, forklares nøye for at alle skal forstå at det er mer rettferdig enn urettferdig. Voksne forteller at mennesker er ulike og har ulike utgangspunkt, derfor er det rettferdig å møte de ulikt.

Plan for å møte vondt

Lages med en ungdommen er trygg på

Institusjonen spør ungdommen om hvem på institusjonen ungdommen føler seg trygg på å snakke med og om hvordan de ønsker å bli møtt når de viser frustrasjon, fortvilelse, russug, redsel eller sinne. At ungdommen selv får velge, vil gjøre det tryggere å uttrykke noe grunnleggende om dette. De voksne spør om hvordan ungdommen ønsker at voksne møter disse følelsene, og eventuelt hvordan de kan stoppe vonde eller dumme ting som holder på å skje.

Forklarer til ulike voksne

Ungdommen og den voksne kan sammen skrive ned hvordan ungdommen vil bli møtt - som en plan for å møte vondt. Kanskje vil dette variere fra voksen til voksen. Hvis ungdommen ønsker det, kan den voksne som ungdommen har tillit til og ungdommen sammen ydmykt forklare dette til de andre voksne. Alternativt kan ungdommen be den voksne forklare det alene. Etter en situasjon hvor planen har vært brukt, kan de voksne snakke med ungdommen om hvordan det kjentes. Om det trengs, justeres planen.

Del 6:

Råd til hvordan stoppe oss

Stoppe oss trygt

Oppsummert kunnskap

Alle ungdommene svarte at de innerst inne har villet blitt stoppet fra å gjøre vonde eller farlige handlinger. Men de måtte bli stoppet på måter som oppleves trygge for dem. Mange svarte at det er viktig at de blir stoppet på måter som i minst mulig grad gjør at de mister selvfølelse og tar bort tillit til voksne.

De fleste ungdommene fortalte at de bærer på vonde opplevelser fra oppveksten. Mange har kun fortalt om noe av det de har opplevd, en del har ikke beskrevet disse opplevelsene til noen. Å bære på vonde opplevelser kan gjøre at de kjenner på uro, utrygghet og andre vonde følelser. Når en ungdom gjør vonde eller farlige handlinger mot seg selv eller andre, er vonde følelser ofte en viktig årsak. Noen av ungdommene har mistet håp og tro på å kunne få det bedre.

Over halvparten av ungdommene har i enkeltsituasjoner opplevd å ha blitt stoppet på trygge måter, fra å gjøre dumme, vonde eller farlige handlinger mot seg selv eller andre. Dette har vært gjort når de har villet skade seg, ruse seg eller gjøre noe vondt eller farlig mot andre. Det har oftest vært institusjonsansatte som de har hatt ekstra tillit til, som har stoppet dem. For noen av ungdommene har dette reddet livet deres. For de fleste har det vært veldig viktig for å bygge tillit til voksne.

Kjennetegn ved beskrivelsene av voksne som har stoppet unge trygt:

De forstår at ungdommene ikke mente å gjøre noe dumt eller farlig.
De forstår at ungdommene ikke ville såre, skuffe eller skade noen.
De forstår at noe var strevsomt eller vondt for ungdommen.
De stopper handlingene med varme, ydmykhet og respekt.

Mange av ungdommene forklarte at når livet gjør så vondt at de gjør vonde eller farlige handlinger, så er det uforståelig for dem at Norge har et barnevern der de voksne da skal bruke tvang.

Sitater

De fleste der holdt meg hardt fast når de skulle stoppe meg fra noe. Men det var to som jobbet på institusjonen som jeg kjente ville stoppe meg godt. De ga klemmer og de kunne stryke meg på ryggen eller over håret, helt til jeg ble rolig. Etterhvert ble jeg helt trygg på dem.

På et av stedene jeg bodde, var det ei dame som satte seg ved siden av meg og snakket rolig med meg når jeg var desperat. De andre kjentes mer ufølsomme, kanskje fordi de var usikre. Hun gode klemte meg og viste meg at det jeg kjente på, også gikk inn på henne. Det var bare for få av de som jobbet der som gjorde lignende som det. Men sånn skal det gjøres!

En gang jeg satt i vinduet og ville hoppe ut, kom han ene som jobbet der og holdt rundt meg. Det ble mer som å få en klem. Jeg følte han gjorde det av omsorg og ikke for å bruke tvang. Det kjentes helt annerledes. En av de andre som var på jobb sa det var tvang og at derfor måtte de skrive protokoll. Jeg synes det var teit, for meg kjentes det jo ikke som tvang.

En av de ansatte holdt meg inntil seg, i "klemmeposisjon", istedenfor nede på gulvet. Hun snakket rolig og fortalte at hun trodde dette kom til å gå bra og at hun ikke var skuffet eller sint. Hun sa at hun visste at jeg hadde noe å skade meg med, men at hun også visste at det var fordi jeg hadde det vondt. Derfor ville hun heller trøste, sa hun. Når jeg var sammen med henne, endte det med at jeg i stedet for å skade meg, oftest begynte å gråte og ga fra meg redskapet.

En gang var det en veldig koselig ansatt der. Han viste meg at han brydde seg, Han snakka rolig. Han sa at han ville passe på meg og at jeg ikke fikk gjøre vondt mot meg selv. Det gjorde en så stor forskjell. Jeg håper at alle som må stoppe ungdommer, gjør det sånn.

Råd for å stoppe oss trygt

Husk at vi ofte har det vondt

I en skummel eller farlig situasjon, husk at vi ofte har det vondt
Ofte er vi redde eller desperate og vil beskytte oss
Vi kan også ha uvaner etter å ha måttet beskytte oss mye
Da gjelder det å huske veldig godt at vi har vært gjennom mye
Og utfra det prøve å forstå hvorfor vi gjør så drastiske ting
Vi tror det kan hjelpe deg til å ikke bli så redde

Snakk med oss om at du forstår vi har det vondt

Det er fint om du forklarer at du forstår at vi nå har det vondt
At du vet at det er derfor vi gjør det som vi gjør
Sett ord på at du forstår at selvskading, knusing eller sinne er tegn
Du kan samtidig si at du ikke tror det som skjer nå, vil hjelpe oss framover.
Og at du tenker vi kan finne andre måter å få ut det vonde på
Bruk gjerne eksempler fra at du vet dette fra når du har gjort noe dumt
.Det at du som voksen snakker om deg, kan hjelpe mange av oss

Si gjerne at vi ikke fortjener å ha det så vondt

Samtidig kan du gjerne si at vi ikke fortjener å ha det så vondt
Det er fint om du snakker rolig og er så ærlig du bare greier
Du kan gjerne fortelle det du kjenner på i hjertet ditt
Det er fint om du prøver å si dette, selv om du er redd

Minn oss gjerne på at vi er gode

Når noe kjennes veldig vondt, er det vanskelig å vise gode sider
Vi tror det gjelder alle mennesker
Vi ber deg gjøre alt du kan for også da minne oss på at vi er gode
Det er fint om du ikke kjefter og ikke tenker på å straffe oss
Det er heller ikke lurt å si noe belærende, det kan trigge veldig
Du vet jo ikke hvilke opplevelser vi har med sånne ord
Vi ber deg holde fast i at vi at dette skjer uten at vi ønsker det

Vær ærlig om hvordan situasjonen kjennes for deg

Hvis du skal få til å stoppe oss i en vond eller farlig situasjon,
må du være ærlig om hvordan situasjonen kjennes for deg.
Vi skjønner at det er skummelt og at du kan være redd
Kanskje kjenner du også på desperasjon eller oppgitthet
Vi ber deg allikevel være ærlig om dine følelser
Da kan vi lettere huske at du er et vanlig menneske
Du er ikke bare en institusjonsansatt, som skal tåle og ta imot
Men et menneske, som kan bli såret og få det veldig vondt
Men vi ber deg samtidig si at du vet at vi ikke har skyld

Det er fint hvis du er rolig og sier du vil hjelpe

Det er fint om du greier å være rolig, snakke snilt og varmt
Kanskje kjenner du vi blir roligere, men det er ikke sikkert
Kanskje er vi fortsatt desperate, sinte eller aggressive
Vi ber deg fortsette å fortelle ærlig

Si at du vil hjelpe oss, selv om du har det vondt eller er redd
Aller oftest vil vi da greie å roe oss
Ingen av oss VIL skremme eller såre, vi har det også vondt.

Hjelp oss med å få snakke trygt

Når livet er vondt, kan vi prøve å koble oss fra og dytte bort
Å få snakke med en voksen vi er trygge på kan forandre dette
Du kan være den modige voksne som sikrer at vi får det
En som snur en situasjon eller varmer deg inn til hjertet vårt
Du kan hjelpe gjennom å spørre åpent og grundig hvem det er
Og gjennom å legge til rette for at vi får møtt denne personen
Og kanskje også for at denne voksne kan få hjelpe oss videre

Husk hvis en av oss var ditt barn....

Hva ville du gjort hvis en av oss var ditt barn
Hvis vi strevde veldig, var lei oss eller veldig sinte
Ville du ikke klemte oss og fortalt hvor mye du brydde deg om oss?
Ville du ikke møtt oss med varme og godhet?
Vi tror at de fleste av dere ville gjort det

Hvorfor skal vi møtes hardt?

Men hvorfor skal vi, som er unge i barnevernet, bli møtt hardt?
Hvorfor skal vi holdes fast og følges etter?
Er det på alvor noen som tror at dette er bra for oss?
Er det på alvor noen som sier høyt at dette er til barnets beste?
Hvorfor skal ikke vi møtes med varme og godhet?

Stopp oss fra å ruse oss

Oppsummert kunnskap

Et hovedsvar fra undersøkelsen er at når ungdom ville ruse seg, var det ofte fordi de opplevde at det var utrygt på institusjonen. De fleste var da utrygge på en eller flere av de voksne der. Noen var også utrygge på de andre ungdommene der. Samtidig bar mange på mye vonde følelser, fra familie, skole eller fra andre deler av oppveksten. Disse følelsene ble i liten grad snakket om på institusjonen. De færreste hadde fortalt om de vondeste tingene de bar på. De opplevde at de voksne sjelden tok dette opp og spurte ikke i dybden.

Mange av ungdommene opplevde at voksne så på dem som utfordrende. De visste at de kunne bli snakket om som unge som testet grenser, som utfordret omgivelsene og som tenkte mye på seg selv. Noen visste at de ble snakket om som syke og trengte behandling for dette. Noen visste at de ble snakket om som farlige, med utagerende atferd, sinneproblemer eller med rusproblemer og at de trengte strenge rammer for at denne atferden skulle fikses. Samtidig bar ungdommene på så mange opplevelser som ikke var delt og følelser av urettferdighet, sorg og smerte. Ideen om at de skulle møtes med strenge rammer, behandles eller fikses, gjorde at de mistet tillit til voksne. Det å ruse seg ble da lett en flukt og en måte å overleve dette på.

Alle ungdommene som hadde strevd med rus, fortalte at i de aller fleste situasjonene der de ville ruse seg, hadde de innerst inne ville blitt stoppet. Det var ikke rus de mest ønsket, men de greide ikke å kjenne på så mye vondt. For en del av dem var rus blitt den beste måten å få vekk denne smerten på. For noen var det å ruse seg den eneste måten de kunne få vekk denne smerten på.

På spørsmål om hvordan de skulle blitt stoppet, var hovedsvaret at de måtte bli stoppet på en mest mulig trygg og god måte. Det svaret som mest gikk igjen på spørsmål om hva de mente med å bli stoppet på en trygg og god måte, var å bli møtt med forståelse og snillhet og samtidig med grenser. Grensene måtte bli satt med forståelse og varme i bunnen og de voksne måtte møte dem med omsorg og kjærlighet.

Bare noen få av ungdommene hadde blitt stoppet fra å ruse seg på måter som de opplevde som trygge. Mange av ungdommene understreket at de forsto at i situasjoner der de skulle ruse seg, kunne det være utfordrende, utrygt eller skummelt å være en tålmodig voksen. De hadde sett hvordan de voksne ble veldig bekymra, frustrerte og noen ganger veldig redde. De fortalte om voksne som de hadde opplevd som usikre, distanserte, kalde, autoritære eller at de ikke brydde seg nok. Oftest var ungdommene da blitt møtt med strenge ord, trusler om konsekvenser eller bruk av ulike typer tvang. Noen få hadde møtt voksne som prøvde å forstå, og som viste ydmykhet og respekt i situasjoner der ungdommene skulle ruse seg. De hadde møtt ungdommene med varme og fortalt at de ble redde. Disse voksne ble av flere av ungdommene pekt på som «bevis» på at det er mulig å møte dem trygt, også i situasjoner der ungdommene vil flykte til rusen. Det trengs mange flere voksne som er trygge nok til å møte ungdom på måter som kjennes trygge, var et svar som gikk igjen.

Sitater

På den ene institusjonen tror jeg de hadde fått noen andre beskjeder fra lederne sine. De forsto ting annerledes enn jeg hadde opplevd før. De prøvde å spørre meg om hvorfor jeg gjorde som jeg gjorde. Og de prøvde å vise meg kjærlighet, selv om jeg skjøv dem vekk mye i starten. De ga seg liksom ikke. Det var første gangen jeg hadde fortalt til barnevernsarbeidere om det jeg hadde vokst opp med. Det hjalp mot rus, fordi det hjalp på følelsen av å være verdt.

Jeg har møtt voksne som møter ungdommene med følelser og som setter seg ned og tør å prate dypt. De kan fortelle at de virkelig bryr seg om deg, på en måte som gjør at det er mulig å tro på det. Du hører det på respekten og ydmykheten i stemmen. Disse voksne har forstått at de ikke skal bruke konsekvenser, når det vi gjør, kommer av at vi kjenner på veldig vonde følelser.

Noe som kan hjelpe når jeg stikker og de er redde for at jeg vil ruse meg, er at en voksen går ved siden av meg og snakker med meg. Personen må ikke bare gå der, for å følge etter meg, men snakke vennlig til meg. Den må si at dette ikke er noe den egentlig vil gjøre, men at den er redd for meg og bare vil meg godt. Personen må si at det å gå her er det beste den klarte å komme på, for å hjelpe.

En voksen spurte meg om hva jeg ville gjort, hvis barnet ditt ville dra av gårde og du var redd for at den ville drikke eller ruse seg? Ville du brukt makt? Ville du lagt barnet i bakken? Ville du låst det inne? Jeg forklarte han nøyaktig det jeg vet om hvordan ungdommer lukker seg og mister tillit til voksne, når de bruker makt. Hvorfor gjør vi dette på barnevernsinstitusjoner da, spurte han. Jeg hadde ikke noe svar. Hvorfor skulle en ansatt spurt en ungdom? Eller er det ment omvendt?

Råd for å stoppe oss fra rus

Husk at rus handler om utrygghet eller vondt

Du må alltid huske at rus oftest handler om å flykte for ei stund
Når en ungdom vil ruse seg, handler det oftest om utrygghet
Vonde eller vanskelige følelser ligger bak
Rus er ofte erstatning for å skade seg, vise sinne eller desperasjon
Det hjelper om du fortsetter å tenke gode tanker om oss

Vær ærlig om hvordan det kjennes å være deg

Når du er redd for at vi ruser oss, vær helt ærlig om det
Vær og ærlig om hvordan det kjennes å være deg akkurat da
Det er lurt å ikke anklage, men forklare bekymring eller redsel
Du kan også fortelle om maktesløshet du kjenner på
Og hvor veldig gjerne du skulle hjulpet, så vi kunne slippe rus

Møt med varme og at vi er mye verdt

De fleste av oss som har strevd med rus, har kjent oss bittesmå
Når rus frister, har vi trengt voksne som kan gi trygghet og varme
Det er veldig fint hvis du bruker varme ord og varm stemme.
Og varme øyne, som viser at du er bekymret
Det kan kjennes veldig godt, hvis du forteller at vi er mye verdt.
Mange av oss har hørt det lite, sjelden eller aldri
Og om vi har hørt det, har vi ikke tatt det helt inn eller trodd på det
Men vi har savna det sterkt

Stopp oss fra å ruse oss, trygt

Alle vil vi som utgangspunkt bli stoppet fra å ruse oss.
Dere voksne må alltid huske dette
Men vi må bli stoppet som mennesker som har det vondt,
Du må aldri stoppe oss for å straffe, men for å hjelpe.
Vi må bli stoppet på trygge måter
Det som hjelper er ærlighet og menneskevarme
Det er også at du er åpen, ydmyk og vil samarbeide tett

Det kan være vanskelig å gi opp tryggheten

Å ruse seg kan være det eneste vi får til i noen situasjoner.
Det har blitt en kjent vei som fort blir en vane.
Det er vanskelig å gi opp rus, når man først har vært i rus.
Det kan ligge mye sorg i å gi opp rusen
Og det kan skje ting som gjør at rus blir eneste løsning
for å leve videre med de vonde følelsene vi kjenner på
Noen ganger kan det være vanskelig å stoppe oss trygt
Men vi ber dere alle, ikke gi oss opp

Hjelp oss videre etter «en siste gang»

Å ha vært rusfri en stund kan være skummelt
Vi kan kjenne på å aldri få muligheten til å ruse oss igjen
Det kan lage desperasjon om «å må ruse seg en siste gang»
Etter en sånn situasjon ber vi om at du ikke gir konsekvenser
Vi ber om at du ikke straffer eller mister håpet for oss
Det stenger lett kontakt og da blir behovet for rus større
Vi ber deg hjelpe oss med å finne inn til årsakene for rusen
Og å finne andre veier og hva vi kan gjøre i stedet for rus

Dokumenter tvang klokt

Oppsummert kunnskap

Hva som egentlig skjer når tvang brukes, blir ikke godt registrert. Det skrives ikke ned hva som skjedde i forkant. Hva ble sagt og hvilken tone ble brukt? Tvangsbruken dokumenteres ofte av den som selv brukte tvangen. Er dette trygt? Og er det rett og sikkert for oss? Det dokumenteres ikke hva tvangen gjør med oss og hva den gjør med tilliten til voksne. Når vi en dag flytter fra institusjonen, hvem har da ansvar for traumer som bruken av tvang har gitt oss? Dette er spørsmål som har gått igjen fra mange av deltakerne.

Mange av de som har deltatt i undersøkelsen har også stilt spørsmål om de voksne som bestemmer virkelig tror på at dette er en god måte å gjøre det på? Før episoder med tvang kan det ofte ha blitt en skarp tone og krangling. Hvilken voksen ville skrevet ned det de angrer på at de sa eller gjorde, etter en krangel med en tenåring eller ektefelle hjemme? Barnevernsarbeidere er bare mennesker. Når den som har brukt tvang er den som kan rapportere hva som har skjedd og hvorfor, forstår vel alle at det ikke trenger å bli helt ærlige rapporter. Det er vel også menneskelig å skrive «så pent som mulig» om det man selv har gjort, for å unngå å bli tatt for å gjøre feil i jobben sin.

Konsekvensene som tvangsbruk gjør inni oss, kommer sjelden fram. Beskrivelsene av tvangsbruken, fra barnevernsarbeidere, følger oss videre i livet. Konsekvensene av tvangsbruk som fysisk maktbruk, skjerming, ransaking og fotfølging, følger oss samtidig. Når vi må forholde oss videre til den samme voksne som har holdt oss med makt, låst oss inne, fotfulgt eller ransakt oss, registreres det ikke noe sted om eller hvordan tilliten til denne voksne forandrer seg. Det registreres heller ikke hva bruken av tvang løser ut av nye eller flere smerteuttrykk inni oss. Hvor mye vi skader oss, hvor mye vi ruser oss, om det gjør at vi strever mer med å spise, om det trigger sinne og aggresjon inni oss - dette registreres ikke. I hvert fall har ingen av oss fått denne typen spørsmål i noen barnevernsinstitusjon. Vi tror ikke barnevernsinstitusjoner har som oppgave å finne ut av dette.

Sitater

Når jeg blir holdt nede, skjer det oftest etter at det har bygd seg opp lenge. Det kan starte med en sur kommentar på morran, fordi jeg våkner med kroppen full av mareritt og den som kommer og vekker meg ikke skjønner noe av det. Utover dagen blir jeg ofte gående med alt det vonde i kroppen. Når det er voksne der som ikke skjønner noe av dette og bare følger boka og tidsplanen sin, kan det bli for vondt.

De aner ikke hva som skjer inni meg når de holder. De aner heller ikke hvor viktig det er for det som skjer neste dag og neste dag. At alt dette henger sammen og at de vonde sirkelene og at vi kan få det dårligere og dårligere henger sammen med at vi blir møtt så hardt. Til slutt kan du bli sittende igjen med veldig lite tillit til noen voksne.

Råd for å dokumentere tvang klokt

Spør ungdommen om det opplevdes som tvang

Hvis voksne tenker de har stoppet en ungdom trygt og er usikker på om ungdommen opplevde det som tvang, kan en person ungdommen er trygg på, spørre ungdommen om det opplevdes som tvang.

Hvis ungdommen ikke opplevde det som tvang, trengs ikke protokoll å skrives.

Noen ungdommer har opplevd at institusjoner gjør dette.

Ungdommens opplevelse må komme først

Hvis tvangsprotokoll skal skrives, må ungdommens opplevelse dokumenteres først, før de voksnes tanker eller meninger. Ungdommen må gis mulighet til å skrive i protokollen sammen med en voksen den er trygg på.

En av lederne må være med å skrive og sørge for ærlighet

De må sikre at de nødvendige refleksjoner gjøres før den som selv har brukt fastholding på en ungdom, vanligvis er den som skal beskrive det som skjedde.

Hvis den voksne og ungdommen har ulike beskrivelser, må disse to opplevelse stå hver for seg

Den som skal skrive protokollen må skrive ydmykt og varmt.

For at ungdommen skal kunne dele ærlige opplevelser av

Hvordan den opplevde tvangen, må de voksne først si unnskyld

Det må komme fra hjertet og være et ærlig unnskyld.

Dette kan Norge gjøre

Risikovurdere tvang

De fleste som deltok i undersøkelsen svarte at sinne, aggresjon, rus eller andre smerteuttrykk, oftest ikke kommer uten en årsak. Noe trigger og det lager vanskelige følelser. Et hovedsvar er at de fleste voksne må forstå mer av dette. Når handlinger skal stoppes, må denne forståelsen ligge til grunn for det som videre gjøres. Tvang er brukt i barnevernet i mange tiår, uten at konsekvensene og risikoen, både for ungdommene og samfunnet, har kommet godt nok fram. Risikoen er heller ikke registrert.

For lite av kunnskapen om hva tvang gjør med unge, har fram til nå vært del av vurderingene for å bruke tvang. Ungdommene uttrykker tydelig at dette ikke kan fortsette. De spør: Hvordan kan lovverk og opplæring gi støtte til så brutale tiltak i barn og unges liv, bygd på så lite kunnskap?

Tvang forandrer mulighetene for å hjelpe

Oppsummert kunnskap

Et hovedsvar i undersøkelsen er at ungdommene mister tillit til voksne som holder dem fast, ransaker, fotfølger eller isolerer. Mange forklarte hvordan tvangsbruk sterkt påvirker mulighetene de voksne seinere har for å hjelpe dem. Ungdommene kan streve med å ta imot og ha respekt for beskjeder fra voksne som har brukt tvang på dem. Når tvang brukes, kan det ødelegge alle muligheter for å kunne fortelle noe veldig strevsomt eller vondt til den voksne.

Bruk av tvang har for mange gjort at de har mista tryggheten der de bor. Etter de første episodene der de ser eller opplever tvangsbruk, skjer det samtidig noe inni ungdommene. De voksne som de skulle være trygge på, bruker fysisk makt på dem eller på andre ungdommer. Både rus, kriminalitet, sinne, vold eller selvskading kan vanskelig stoppes, uten at vi kjenner oss trygge der vi bor. Er bruk av tvang del av livet på institusjonen der vi bor, har det for de fleste vært veldig vanskelig eller umulig å få det bedre inni seg.

Sitater

Hva tror de egentlig? I det ene øyeblikket holder de oss med jerngrep nede i gulvet eller de setter oss inn på et rom, helt alene. De gjør det samme som min voldelige far gjorde mot meg når det klikka for han. I det neste øyeblikket sier de at de vil være der for oss og at vi kan fortelle til dem. Forstår de ikke bedre?

Jeg greide ikke å bli trygg der. Meg holdt de bare en gang. Men hun ene jenta jeg bodde med, ble ofte holdt. Hun sa imot dem, da ble de irriterte og det endte ofte i tvang. Jeg hørte skrikene og du kan ikke bli trygg når du bor oppi noe sånn.

Tvang brukes på unge med traumer

Oppsummert kunnskap

Mange av ungdommene opplever at barnevernsarbeidere ikke vet om eller forstår godt nok at de fleste unge i institusjon, bærer på traumer. Få av ungdommene har møtt voksne som de har fått nok tillit til og der det har vært rammer som gjør det trygt nok for dem til å kunne fortelle om det aller vondeste. Ulike triggere kan lett gjøre at de kjenner på vonde følelser. Følelsene kommer til uttrykk i smerteuttrykk, som sinne, frekkhet, aggresjon, rus, selvskading, streve med mat, avvise voksne eller å bare være stille.

Fysisk makt, skjerming, ransaking og fotfølging gjøres i dag uten at de som blir satt til å gjøre det, vet hva slags erfaringer ungdommene bærer med seg. De fleste av ungdommene svarte at de ikke hadde fortalt om de alvorligste traumene sine til noen barnevernsarbeider. Noen har fortalt noe, men veldig få har fortalt det vondeste. Mange har heller ikke delt med barnevernsarbeidere hva tidligere episoder med tvang har gjort inni dem.

Ansatte får i oppgave å holde ungdommer til de «roer seg» på en måte som for en del unge kan minne om seksuelle overgrep og vold de er utsatt for tidligere. Ungdommene kan få flashbacks og på nytt oppleve at deres grenser for egen kropp trækkes ned. Ansatte får i oppgave å skjerme ungdommer, uten å vite om de har opplevd innlåsing og skjerming i oppveksten. Ansatte må ransake rom, klær og kropp uten å vite om disse opplevelsene trigger voldsomme opplevelser i livet til ungdommene. Ansatte må fotfølge en ungdom uten å ane hva slags minner dette kan trigge og dermed uten å vite hva slags smerte, sorg, sinne eller raseri dette kan lage inni ungdommer.

Bare noen få unge har etter bruk av tvang orket eller turt å snakke ærlig med de voksne på institusjonen om hvordan de virkelig opplever eller opplevde tvangen. Svært få av ungdommene i undersøkelsen hadde fortalt ansatte på institusjonen om hva bruk av tvang gjør med dem og hvordan det setter spor i dem.

Sitater

Barnevernsarbeidere lærer rett og slett teknikker for å holde barn og unge i gulvet. De lærer opp til at det å holde folk hardt fast, ransake de og sette de inn på kalde rom, er noe man skal gjøre med unge som ofte har hatt en veldig vanskelig oppvekst. På den måten har staten satt i system at barnevernsarbeidere i institusjon skal gi oss flere skader, kanskje for resten av livet.

Ellers i samfunnet kan mennesker stoppe et annet menneske som står i fare for å ta eget eller andres liv, og da kalles det nødverge. På en institusjon jeg bodde viste de meg alle de ekstra paragrafene de hadde for å gjøre ting mot meg som knuser hjertet mitt og gjør at jeg mister all tillit til voksne.

Jeg skjønner ikke planen til Norge. Å holde oss fast og å fotfølge oss kan jo funke der og da, for at voksne skal ha kontroll. Men hvor korttenkt er ikke dette? Så blir vi 18 og hvor utrygt blir ikke livet da? Når du blir møtt sånn i barnevernet er det vanskelig å få til livet etterpå.

Tvang må risikovurderes

Oppsummert kunnskap

Å miste trygghet, tillit og respekt for voksne fordi de bruker ulike typer tvang, er alvorlig. Å oppleve seg som mindre verdt fordi sterke voksne legger deg hardt ned eller følger etter deg, er også veldig alvorlig. Å oppleve at grensene for egen kropp på nytt er blitt tråkket over og at du like godt kan gi opp, burde vel heller ingen oppleve, fra voksne som vil hjelpe. Når de som jobber i barnevernet kan trække over grensene til en ungdom, kan vel hvem som helst gjøre det? Da kan følelsen av å ikke være noe verdt, ta all plass i kroppen. Dette gjøres i den alderen der ungdommer skal lære å tro på både seg selv og andre mennesker.

Bygd på hovedsvarene fra rapporten ber vi om at muligheten for bruk av tvang i barnevernet, nå risikovurderes. Konsekvensene som bruk av tvang har, må nøye veies opp mot i hvilke situasjoner dette skal kunne

gjøres. Løsningene kan ikke være, som i dag, at hver og en av oss må klage til Fylkesmannen når vi har opplevd noe som har gjort for vondt eller har skadet oss. Mange av oss har ikke turt å klage eller har gitt opp før vi begynte. Du kan og føle deg liten når det er deg mot staten. Nå trengs gode konstruktive løsninger, der staten tar initiativ og der den høye risikoen for at tvangsbruk vil ødelegge i en ungdoms liv, tas på alvor og blir grunnleggende for vurderinger av rammeverk framover.

Ta forskning på alvor

Vi ber også om at forskning tas på alvor. To rapporter fra NTNU viser at bruk av tvang oppleves skremmende og krenkende.

Tvang i barneverninstitusjoner, unges perspektiver

(Gro Ulset og Torill Tjelflaat, 2012)

Forskerne har intervjuet unge om deres erfaringer med bruk av tvang. Rapporten forteller tydelig at tvang oppleves skremmende og krenkende. Ungdommen forteller i intervjuene at det kjennes utrygt på institusjonene etter tvang har blitt brukt. I rapporten fremgår det også at tvang avler mer tvang og at konflikt kan forebygges og tvangsbruk reduseres ved å ha mer fokus på å se, spørre og lytte til ungdommen.

Håndtering av tvang i barnevernsinstitusjoner – ansattes, ledes og tilsynets perspektiver

(Gro Ulset og Synnøve Melheim, 2013)

Rapporten bygger videre på rapporten nevnt over. Forskerne gir et innblikk i ansattes og ledes forståelse og holdninger til tvangsbruk. De ansatte ved institusjonene forteller at å utøve tvang oppleves ubehagelig og at tvang skader og ødelegger relasjoner.

Grenseløs omsorg

(Barnevernets fagrapport 2015)

Barneombudet har i sin rapport snakket med barn og unge i fosterhjem og på barnevern- og psykisk helseverninstitusjoner, for å høre om deres opplevelser og av tvangsbruk. I intervjuene Barneombudet har gjort, kommer det tydelig frem at ungdommen opplever tvang som skremmende og krenkende. Barneombudet har også fastslått at klagesystemet er lite barnesensitivt og lite tilgjengelig for barn.

Ta kunnskap fra barn på alvor

Lovverk, forskrifter, retningslinjer, forskning, faglige satsinger, utdanninger og opplæringsprogrammer kan bidra til at barneverninstitusjoner oppleves trygge for barn og unge - og at de kan få god hjelp der og få det bedre inni seg. Vi ber nå om at barns kunnskap på alvor inkluderes inn i alt dette, for å sikre trygge og nyttige tjenester for barn og unge.

Ny barnevernlov må sikre at unge møtes trygt

Barn og unge ber nå om en barnevernlov som sikrer at ikke flere barn og unge påføres nye traumer av bruk av tvang. De skal ikke stoppes fra å gjøre skade på seg selv, ruse seg eller skade andre - av voksne som systematisk læres opp til fysisk maktbruk og andre tiltak som kan gjøre ny skade.

Ny barnevernlov må bygge på barns kunnskap om hvordan møte unge som gjør farlige eller vonde ting med seg selv eller andre. Den må ha bestemmelser som gir barnevernsarbeidere mulighet til å jobbe i tette relasjoner til ungdommene og som har som klar ambisjon at så langt det er mulig møtes unge med forståelse og varme, på en helt annen måte enn dette gjøres i dag.

Ny barnevernlov må også sikre at all dokumentasjon av bruk av tvang ovenfor barn og unge, må inneholde en risikovurdering, der ungdommen sammen med en voksen den har tillitt til og valgt selv, etter bruk av tvang får beskrive hendelsen og bakgrunnen for hendelsen, slik ungdommen ser det. Det må og beskrives hva tvang gjør med unge.

Mange unge med erfaring fra institusjon kjenner rettighetsforskriften eller deler av den. Når rettighetsforskriften er lest opp på noen av samlingene i undersøkelsen, forklarer ungdommene at de bedre forstår hvorfor de voksne kan holde de fast, fotfølge de eller isolere de, i alle de situasjonene som det gjøres i dag. Et hovedsvar er at rettighetsforskriften gir alt for lett tilgang til å bruke tvang. Det står lite om hvordan man skal vurdere situasjoner sammen med barn. Det står ikke noe om hvordan du i enhver situasjon først må jobbe hardt for å sikre at barnet opplever trygghet og at det blir møtt med menneskevarme.

Helsetilsynet og fylkesmenn tar barn på alvor

Barn og unge ber nå om at Statens helsetilsyn og fylkesmennene grundig setter seg inn i det som fins av kunnskap om bruk av fastholding, skjerming og fotfølging, der barn og unge er informanter. Dette gjelder både forskning og oppsummert kunnskap fra barn. Statens Helsetilsyn ber vi om at helt grunnleggende inkluderer kunnskapen fra barn og unge om tvang, når veiledere lages og når folk som gjennomfører tilsyn, læres opp.

Flere av ungdommene har fått med seg at både tvang og det å samarbeide med barn har vært tema for tilsyn de siste årene - og det er bra. Videre ber vi om at Helsetilsynet også inkluderer kunnskap fra barn og unge, når tjenester skal vurderes på om de arbeider faglig godt - eller inspireres til å arbeide faglig godt. Kunnskap fra barn må inkluderes for å bestemme gode kriterier for tilsyn og for å stille gode spørsmål til informantene. Barn og unge må også som utgangspunkt alltid være informanter, både i det kommunale barnevernet og i institusjonene, når tjenester skal vurderes, i tilsyn eller andre typer gjennomgang.

Om tjenestene oppleves trygge og nyttige for barn og unge, må alltid være et viktig utgangspunkt. Dette ber vi også om at gjelder når Helsetilsynet og fylkesmennene bestemmer tema for opplæring av tjenestene. Her er mange gode steg tatt rundt om i landet de siste årene. Men mange flere steg må tas for at barn og unge tydelig opplever at Helsetilsynet og fylkesmennene er der for å grunnleggende se til og sikre at barnevernet oppleves trygt og nyttig for dem det først og fremst er til for.

BLD og Bufdir inkluderer kunnskap fra barn

Barn og unge ber samtidig om at Barne- og likestillingsdepartementet og Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) grunnleggende setter seg inn i forskning og oppsummert kunnskap fra barn, om bruk av fastholding, skjerming og fotfølging. Vi ber om at denne kunnskapen grunnleggende og systematisk inkluderes i faglige satsinger, faglige standarder og fagutvikling

Målet med å flytte barn og unge på institusjon, må være at de skal få det bedre og greie seg i samfunnet etterpå. I noen situasjoner må de stoppes, sånn som barn og unge i alle familier må. Men de kan ikke i framtida stoppes på måter som oppleves traumatiske eller som maktbruk. Dette ber vi om at både departement og direktorat grunnleggende tar inn til seg og tar det med i arbeidet med ny barnevernlov og de forskrifter og retningslinjer som vil følge med den.

Vi ber dere også ta dette med når opplæringer av ansatte i institusjon gjennomføres. Kunnskapen om hva fastholding, fotfølging og skjerming gjør med ungdommene der og da men også i livet framover, ber vi om at er med og endrer opplæringene sånn som de er gjort fram til nå. Vi ber om en mye større ydmykhet når det skal planlegges opplæring for hvordan barn og unge skal møtes når de strever veldig og har det veldig vondt – og når de viser dette med voldsomme smerteuttrykk. Ungdommer som er på vei til å skade seg selv eller andre eller som vil stikke av gårde for å ruse seg, skal stoppes. Men når det skal bestemmes hvordan de skal stoppes, ber vi om at kunnskapen fra barn og unge nå gir nye veivalg.

Utdanningene inkluderer barns kunnskap

Utdanningene har et stort ansvar for å utdanne fremtidens fagfolk som skal møte barn og unge på barneverninstitusjon og i kommunene. De har også et viktig ansvar for å gi studentene oppsummert kunnskap fra barn.

Utdanningene kan ha på pensum både forskning der barn og unge er informanter og oppsummert kunnskap fra barn. Da kan denne kunnskapen også brukes i oppgaver og eksamen. Utdanningene kan også invitere unge med erfaring fra barnevernsinstitusjon, til å formidle oppsummert kunnskap fra barn og til å fortelle hvordan tvang kan oppleves. Ungdommene kan også beskrive hva som skal til for at barnevernsinstitusjoner kjennes trygge og hvordan de kan bli møtt trygt, når de strever eller har det vondt.

Forskere og kompetansesentre spør barn

Norge trenger mer forskning om barnevernet der barn og unge grunnleggende er informanter. Dette gjelder ikke minst på tema tvang. Vi tror det da er viktig og kanskje avgjørende at unge er med og gir innspill til forskningen, for at den skal bli mest mulig treffsikker. Dette gjelder hvilke spørsmål det er lurt å stille og hvordan de kan stilles for at det skal være trygt nok og oppleves nyttig nok for de som skal delta. Om det ikke er trygt nok eller kjennes viktig nok, vil forskningen kunne hente inn overfladiske svar. Når unge leser i forskningsrapporter eller andre offentlige rapporter på ulike tema i barnevernet, er dette raskt kommentarer som kommer. Også når unge inviteres til å gi innspill til forskning, er det avgjørende at dette gjøres på måter som oppleves trygt for de som deltar.